

Ferdinand Timmermans en Leen 't Hart

Stadsbeiaardiers van Rotterdam

Overeenkomsten en verschillen

Door Laura J. Meilink-Hoedemaker

Inhoud

Inleiding.....	2
Jeugd	2
Muziekstudie - orgel	2
Muziekstudie - beiaard.....	2
Werkzaamheden - Organist.....	3
Gezinsleven.....	3
De Tweede Wereldoorlog – 1940-1945	4
Wedstrijden in beiaardspel	4
Docent	5
Concertpraktijk	5
Componist	5
Schijnwerper op vier intermezzi - 1968	6
Advieswerk	7
Pensioen.....	7
Verantwoording.....	7

Dit artikel is een bewerking van een voordracht op de Inspiratiedag van de Koninklijke Nederlandse Klokkenspel Vereniging, in Rotterdam op 16 september 2019.

Inleiding

In dit artikel worden diverse aspecten van de Rotterdamse stadsbeiaardiers Ferdinand Timmermans (1891-1967) en Leen 't Hart (1920-1992) naast elkaar gezet. Het geboortjaar van Timmermans en het sterfjaar van 't Hart liggen 101 jaar uit elkaar. De biografietjes beslaan zowel persoonlijke als beroepsmatige aspecten, waarbij aandacht geschonken wordt aan de overeenkomsten, dan wel de verschillen. Hier en daar moest een keuze worden gemaakt uit de veelheid van gegevens.

Jeugd

Ferdinand Timmermans werd geboren in 1891 als de jongste van vier kinderen in het gezin van een kantoorbediende. Zijn moeder werkte in een kruidenierswinkel. Er werd in het gezin veel muziek gemaakt. Hij wilde orgelmaker worden en ging na de MULO naar de ambachtsschool om het vak van meubelmaker te leren. Daarna begon hij bij de Rotterdamse orgelmaker Standaart. Dit hield hij niet lang vol, want bij het solderen van tinnen pijpen beschadigde hij herhaaldelijk zijn vingers. Dat was lastig bij het orgelspelen. Daarom verliet hij de orgelmakerij en wijdde zich geheel aan de muziek.

Leen 't Hart werd in 1920 geboren als eerste en enig kind van een pianohandelaar. Zijn moeder had een parfumeriewinkel. Ze hadden het financieel niet breed. Er was geen geld voor een HBS opleiding, dus werd het MULO, maar wel met extra vakken, waaronder de drie moderne talen. Het muziekvak bood weinig zekerheden, maar de Gist en Spiritusfabriek in Delft bood zowel een werkkring als een opleiding tot analist. Nadat 't Hart zich lelijk in de vingers had gesneden aan glaswerk, wat hem problemen gaf met musiceren, besloot hij alsnog een muziekstudie aan te pakken.

Muziekstudie - orgel

Timmermans was in de gelegenheid te studeren aan een muziekschool. De lessen bij J. Besselaar resulteerden in 1912 in het diploma orgelspel, en na studie bij J. Sikemeijer behaalde hij in 1914 het diploma voor piano. Daarnaast volgde hij lessen in contrapunt en harmonie. Op latere leeftijd, in 1938, behaalde hij nog diploma's solozang en koorzang.

't Hart was door de eerder genoemde financiële situatie genoodzaakt zich via privélessen voor te bereiden op staatsexamens en kerkelijke examens. Zo behaalde hij in 1938 een diploma kerkelijk orgelspel, deed hij in 1940 het staatsexamen theorie, gevolgd door het staatsexamen orgel LO in 1941, en ten slotte in 1942 een uitgebreider examen kerkelijk orgelspel.

Muziekstudie - beiaard

Timmermans ging in zijn schooljaren al met de toenmalige stadsbeiaardier van Rotterdam, Abraham Krul Jr, mee de Laurenstoren in bij diens carillonbespelingen. In 1916 werd hij officieel benoemd als assistent van Krul. Hoewel hij wel meer wilde dan wat Krul hem kon onderwijzen, waagde hij het niet de opleiding in Mechelen, die daar in 1922 van start gegaan

was, ter sprake te brengen. Maar al in de week van Kruls overlijden in 1924 ging Timmermans op de fiets naar Mechelen om zich te presenteren bij Jef Denijn, het hoofd van de beiaardschool aldaar. Hij werd aangenomen voor het cursusjaar 1924-1925, dat hij met een diploma afsloot.

't Hart kreeg de kans van zijn leven toen de gemeente Delft in 1938 de opvolging van de toen 70-jarige beiaardier Jan Hendrik Storm (1868-1946) zeker wilde stellen. De gemeente schafte een oefenklavier aan en plaatste in de Delftsche Krant een oproep aan heren die bij Storm op les wilden komen. Leen 't Hart en Rien Ritter (1922-1991) werden voor deze lessen aangenomen. 't Harts ouders waren ingenomen met deze mogelijkheid omdat het perspectieven bood op een baan bij de gemeentelijke overheid. Zowel Ritter als 't Hart studeerden eind jaren 40 aan de beiaardschool in Mechelen bij Staf Nees en Jef van Hoof. Ritter studeerde in het cursusjaar 1948-1949 met succes voor zijn diploma. 't Hart behaalde het jaar daarop zijn diploma in Mechelen.

Werkzaamheden – Organist en beiaardier

Timmermans werd op 17-jarige leeftijd benoemd tot organist van de Remonstrantse Kerk in Dordrecht. In 1919 kon hij eenzelfde positie krijgen aan de Schotse Kerk in Rotterdam, waarna hij in 1924 doorschoof naar de Remonstrantse Kerk in Rotterdam. Een positie als organist van de Laurenskerk kwam niet aan de orde, omdat hij dan Nederlands Hervormd moest worden en 'een Remonstrant blijft zijn kerk trouw'.

Timmermans volgde in 1924 Abraham Krul op als beiaardier van de Laurenstoren in Rotterdam. In 1927 werd hij ook in Schiedam aangesteld als stadsbeiaardier. Beide functies vervulde hij tot zijn pensioen in 1956.

't Hart werd op 18-jarige leeftijd benoemd tot organist van de Gereformeerde Oosterkerk in Delft. In 1942 maakte hij binnen dit kerkgenootschap promotie naar de Westerkerk. 't Hart bleef tot ver in de jaren 80 werkzaam als kerkorganist in Delft, ook al woonde hij toen al lang niet meer in die stad.

't Hart werd in 1943 in Delft benoemd tot adjunct-beiaardier, samen met Ritter en naast Storm, die zij na diens overlijden in 1946 opvolgden. In 1951 volgde een benoeming tot stadsbeiaardier van Dordrecht en in 1952 kreeg hij eenzelfde functie in Leiden, ook weer een gedeelde baan met Ritter. In 1953 werd 't Hart benaderd door de gemeente Amersfoort voor een gecombineerde functie van stadsbeiaardier en docent beiaard aan een daar op te richten opleiding. In verband hiermede zegde hij de functie in Dordrecht op. In 1957, ten slotte, volgde hij Timmermans op na diens pensionering in Rotterdam.

Gezinsleven

Ferdinand Timmermans trouwde in 1917 met Jannetje Smits. Uit dit huwelijk werden een zoon en een dochter geboren. De zoon overleed jong, de dochter werd 90 en bleef kinderloos zodat de lijn is uitgestorven.

Leen 't Hart trouwde in 1944 met Rie Dorland. Zij kregen twee dochters (1944 en 1947) en een zoon (1954). De kleinkinderen variëren in leeftijd van 25 tot 50 jaar.

De Tweede Wereldoorlog – 1940-1945

Ferdinand Timmermans was een wat eenkennig, vredelievend en naïef pacifist. Hij sloot zich aan bij de Kulturkammer, wat hem perspectief bood op goed betaald werk als artiest. Na de oorlog mocht hij vanwege deze keuze een jaar lang niet in het openbaar optreden. In de praktijk had dat weinig consequenties, omdat in Rotterdam de carillons van Laurenstoren en Stadhuis verdwenen waren. In Schiedam bleef hij wel iedere week tijdens marktdagen spelen.

Leen 't Hart heeft zich in de oorlog aanvankelijk een tikje rebels opgesteld. Hij speelde met overtuiging Valerius-liederen, waarvoor hij door de toenmalige Duitsgezinde stadsbestuur van Delft op het matje werd geroepen. Maar hij weerlegde de aanklacht met de mededeling dat het gekozen lied deel uitmaakte van kerkelijke gezangen. 't Hart was enkele episodes ondergedoken en heeft zich niet aangemeld bij de Kulturkammer.

Wedstrijden in beiaardspel

Wedstrijden in beiaardspel bieden een mooie gelegenheid zich aan collega's te presenteren, in de hoop uitnodigingen voor concerten te krijgen. En uiteraard gaat het ook om de prijzen, waarmee je vervolgens je CV kunt opleuken. Zo deden Timmermans en 't Hart allebei mee aan beiaardwedstrijden van de Nederlandse Klokkenspel Vereniging.

Ferdinand Timmermans behaalde in 1927 op de wedstrijden in Utrecht en Den Bosch de eerste prijzen. Voor de wedstrijd van 1931 in Rotterdam en Breda werd hij in de jury gevraagd. Ook in 1933 in Oldenzaal en Enschede zat hij in de jury. Maar in 1935 in Zwolle nam hij weer deel in alle categorieën en behaalde hij de tweede prijs voor arrangeren, de tweede prijs voor improviseren, de tweede prijs voor compositie en de eerste prijs voor beiaardspel. In 1937 in Maastricht was Timmermans lid van de jury en in 1939 in Bergen op Zoom trad hij weer aan als deelnemer en ging hij naar huis met de tweede prijs.

Leen 't Hart werd door zijn leermeester Timmermans aangemoedigd zich aan te melden voor de wedstrijd van 1949 in Rotterdam. Op het nippertje meldde hij zich aan als lid van de NKV, een voorwaarde voor inschrijving. Tot ieders verrassing, niet in het minst van zichzelf, behaalde hij bij dit debuut de eerste prijs.

Ook op de internationale NKV-wedstrijd van 1953 in Utrecht behaalde 't Hart de eerste prijs. Daarop besloot hij niet meer mee te doen aan wedstrijden. Hij werd nadien wel gevraagd te jureren, maar omdat zich onder de deelnemers gaandeweg veel van zijn leerlingen bevonden heeft hij na 1958 ook van jureren afgezien.

Voor een internationaal beiaardfestival in 1958 in het Ierse stadje Cobh werd 't Hart door de Nederlandse regering afgevaardigd. Ter plekke bleek dat het hier om een wedstrijd ging. Het zag er naar uit dat 't Hart in alle vier de categorieën de eerste prijs zou behalen, maar na een onderonsje met de organisatie kon hij regelen dat één van die prijzen werd toegekend aan een Vlaamse collega.

Docent

Ferdinand Timmermans kon in 1929 aan de Toonkunst Muziekschool in Rotterdam een beiaardklas openen. Sommige leerlingen gingen na voldoende vorderingen uiteindelijk een jaartje lessen in Mechelen om daar een diploma te behalen. Ook voor zang, orgel en piano gaf Timmermans les.

Leen 't Hart had in Delft een bescheiden lespraktijk voor orgel. In 1953 werd hij door de gemeente Amersfoort benoemd als stadsbeiaardier en hoofdvak docent beiaardspel. De lessen werden gegeven binnen het kader van de Toonkunst Muziekschool in Amersfoort. Na gebleken succes werd deze opleiding in 1956 verzelfstandigd in de Stichting Nederlandse Beiaardschool. 't Hart werd directeur van het docentencorps, maar presenteerde zichzelf in zijn correspondentie dikwijls als directeur van de Stichting.

Concertpraktijk

In het kader van mijn boek over Ferdinand Timmermans, dat in 1991 verscheen, kon ik binnen Nederland 398 optredens als beiaardier traceren; in 284 daarvan werd het programma gepubliceerd. In de concertseries in Rotterdam nam hij gewoonlijk acht van de vijftien zomeravondbespelingen voor zijn rekening. In Schiedam speelde hij zelf alle acht concerten uit de zomerseries. Er is een optreden van Timmermans in Antwerpen gedocumenteerd, alsmede een in Loughborough in Engeland. De concertreis in 1954 naar de Verenigde Staten, in aansluiting op de overdracht van het Netherlands Carillon in Arlington, VS, maakte op hem een onvergetelijke indruk.

Leen 't Hart heeft talloze bespelingen verzorgd in Nederland, Duitsland, Spanje en de Scandinavische landen. In 1951 en 1959 reisde hij naar Sao Paulo in Brazilië om daar een carillon in gebruik te stellen. Het carillon van Vila Formosa, een voorstad van Sao Paulo, was gegoten door Eijsbouts; pas in een laat stadium werd 't Hart als coryfee ingeschakeld voor de inwijding. Voor het carillon van de kathedraal in de hoofdstad zelf was 't Hart adviseur. Met opzet leidde hij de opdracht naar de klokkengieterij Petit en Fritsen, om zodoende beide Nederlandse klokkengieters gelijke kansen te bieden op dat in beiaardzaken onontgonnen continent. Het heeft overigens voor beide gieterijen niet geleid tot verdere opdrachten. Met ingang van 1962 maakte 't Hart ruim tien concertreizen door de Verenigde Staten, elk van vier tot zes weken met vijftien tot twintig concerten per tournee. In combinatie met masterclasses kon 't Hart bij deze reizen financieel quitte spelen. De reis van 1986 beschouwde hij als zijn afscheid uit het concertleven. Tot nu toe zijn van 't Hart's binnenlandse en buitenlandse concerten samen ongeveer 615 programma's getraceerd.

Componist

Van Ferdinand Timmermans zijn 21 composities voor beiaard bekend. Ik verwijs hiervoor naar mijn eerder genoemde boek. In het archief van Timmermans bevinden zich ongeveer 20 arrangementen en enkele liedbewerkingen. De composities kon hij in lichtdruk verspreiden. De arrangementen moeten we beschouwen als bestemd voor eigen gebruik. Zijn Tweede Suite schreef hij in opdracht van de Nederlandse Radio Unie, die destijds in

Duitse handen was. Dit werk werd daarom na de oorlog lange tijd geboycot. Maar tegenwoordig wordt het gewoon uitgevoerd.

Leen 't Hart heeft veel gecomponeerd en gearrangeerd. Ik noem enkele producties. De Dorische Suite van 1950 kan gezien worden als een opdracht in de compositieles op de beiaardschool in Mechelen. De Petite Suite op Fa Re Ti So [de tonen zijn ontleend aan de naam Fritsen] ontstond in 1963 in verband met het 300 jarig bestaan van de klokkengieterij Petit en Fritsen. De Laren Suite uit 1966 was een opdracht bij de ingebruikneming van het carillon bij het Larense stadhuis. De Springfield Suite uit 1966 was een geste naar de royale gastheren in Springfield. De Ann Arbor Suite was het resultaat van een compositieopdracht, via 't Harts oud-leerling Richard Hudson Ladd, die docent was geworden aan de Universiteit van Michigan in Ann Arbor. 't Hart droeg in 1974 de Kong Fredrik IX Suite op aan de Deense koningin Ingrid als een eerbetoon aan haar overleden echtgenoot Koning Fredrik. 't Hart werd voorgesteld aan de Deense koninklijke familie bij de ingebruikneming van het klokkenspel in Logumkloster, waar hij de suite in première bracht. In 1980 schreef 't Hart de Berkeley Suite bij de uitbreiding van het carillon op de campus van Berkeley bij San Francisco. Het werd royaal betaald, maar daar tegenover stond dat 't Hart evenals enkele andere Europese beiaard-coryfeeën een volledige week in Berkeley moest blijven. De latere suites L'adieu voor Peter Bakker in 1984 en St Thomas uit 1991 voor Janet Dundore kunnen gezien worden als cadeautjes voor deze collega's.

Een overzicht van 't Harts ongeveer 60 composities gaf ik in 2000 op het congres van de World Carillon Federation in Springfield, Ill, VS. Aan de 550 liedbewerkingen van 't Hart wijdde ik een presentatie op het WCF congres in Cobh, Ierland, in 2002. Beide overzichten – composities en liedbewerkingen met achtergrondinformatie - zijn gepubliceerd in de respectieve Congresboeken en staan op mijn website. Daarnaast schreef 't Hart ook ongeveer 400 arrangementen.

Schijnwerper op vier intermezzi - 1968

In 1968 herdacht 't Hart dat hij 25 jaar daarvoor in Delft was benoemd tot adjunct stadsbeiaardier. Hij componeerde vier Intermezzi, één voor elke stad waar hij op dat moment stadsbeiaardier was, Amersfoort, Delft, Leiden en Rotterdam. Met gevoel voor publiciteit droeg 't Hart deze composities op aan de colleges van deze vier steden, waarmee hij recepties, cadeautjes en publiciteit genereerde. Kort na deze activiteiten kreeg 't Hart min of meer de rekening gepresenteerd. Op kerstavond van dat jaar 1968, na de bespeling in Leiden kreeg hij in zijn auto een hartinfarct. Hij kon wonder boven wonder thuiskomen en kreeg die nacht een tweede aanval. Geheel volgens het gebruik in die tijd moest hij zes weken het bed houden en mocht hij zes maanden geen trappen klimmen. Dat betekende ook dat hij zijn wekelijkse bespelingen uit handen moest geven. Voor de lessen in Amersfoort werden waarnemers aangetrokken. Maar ook benutte hij deze rustperiode voor het schrijven van 35 arrangementen van volksliedjes uit Hongarije, Duitsland en Scandinavische landen, die hij uitgaf in het fonds van de beiaardschool. Toch maakte hij in 1969 een concertreis door de Verenigde Staten, wat medisch gezien verantwoord was omdat daar veel torens van een lift zijn voorzien.

Advieswerk

Ferdinand Timmermans trad in 1927 toe tot de Nederlandse Klokken- en Orgelraad, waar hij de ideeën van Jef Denijn kon uitdragen. De NKO heeft geen centraal archief, zodat details van deze activiteiten niet beschikbaar zijn. Na de Tweede Wereldoorlog ontwierp Timmermans de beiaard voor het stadhuis in Rotterdam, waar immers de Taylorbeiaard uit 1920 in 1943 was afgevoerd. Het gemeentepersoneel financierde de nieuwe beiaard min of meer vrijwillig door toe te staan dat van hun salaris eenmaal f 0,50 werd ingehouden. Het resultaat was niet toereikend en particulieren sprongen bij. Ook adviseerde Timmermans voor de beiaard van de Eusebiustoren in Arnhem. Verder maakte hij deel uit van de adviescommissie voor het Netherlands Carillon in Arlington, VS.

Leen 't Hart trad voornamelijk op als zelfstandig adviseur in Nederland, Duitsland, Spanje en de Scandinavische landen.

Pensioen

Ferdinand Timmermans ging in 1956, 65 jaar oud, met pensioen als beiaardier van Rotterdam en Schiedam, en als kerkorganist van de Remonstrantse Kerk. Hij overleed in zijn slaap in 1967 tijdens een vakantie in Oostenrijk.

Leen 't Hart, die na zijn hartinfarct van 1968 een hoge bloeddruk overhield, moest om die reden al in 1974, 54 jaar oud, met vervroegd pensioen uit zijn functies in Delft, Leiden en Rotterdam. De post in Amersfoort bleef op zijn naam, maar de bespelingen mochten worden uitbesteed aan leerlingen van de beiaardschool. Een hartoperatie in 1981 veranderde deze situatie niet.

In 1984 werd 't Hart gepensioneerd als directeur van de Nederlandse Beiaardschool en stadsbeiaardier van Amersfoort. Tot eind jaren 80 bleef hij actief als kerkorganist bij de Gereformeerde Gemeente in Delft. 't Hart overleed in 1991 in het voortraject naar een tweede hartoperatie.

Verantwoording

Laura Meilink publiceerde in 1991 de biografie Ferdinand Timmermans, portret van een beiaardier in het kader van zijn tijd. Over Leen 't Hart gaf zij voordrachten op de congressen 1994, 2000 en 2002 van de World Carillon Federation en plaatste zij deelpublicaties op haar website <https://www.laurameilink.nl>

Bij de foto's

Van links naar rechts Ferdinand Timmermans als 9-jarige aan een orgel, als 14-jarige op de Mulo, als 19-jarige verloofde, na zijn examen in Mechelen in 1925, een caricatuur uit de Rotterdamse pers in 1929 en ten slotte een portret uit 1951, 60 jaar oud.

Van links naar rechts Leen 't Hart als 17-jarige op zijn pasfoto, in 1953 als 35-jarige bij zijn aanstelling in Amersfoort, in 1963 gefotografeerd in smoking en met bril aan het klavier in Lake Wales, Florida, een officiële foto nu ook met pijp in 1968, in 1976 een ontspannen man enkele jaren na zijn gedeeltelijke pensionering, in 1981 het jaar van zijn hartoperatie, in 1984 bij zijn afscheid als directeur van de Beiaardschool, en in 1990 op zijn – niet eens zo -oude dag.